

максет етип қойғанбыз ҳәм бул жолдан ҳеш қашан қайтпаймыз". Солай екен, биз балаларға ҳәр қандай жағдайда компьютер менен ислесиў процесинде пайдалы талапнамаларға

эмел қылыўын мийине синдирип, оларды ҳәр тәрәплеме жетик ҳәм саламат әўлад болып тәрбияланыўында үлес қосыўымыз тийис.

Әдебиятлар

1. Каримов И.А. Жоқары мәнаўият – жеңилмес күш. -Т.:«Маънавият», 2008.
2. Гунн Г.Е. Компьютер: как сохранить здоровье: Рекомендации для детей и взрослых. СПб.: Нева. -М.: Олма-Пресс, 2011.
3. www.uzssgtz.uz. Ўзбекстанда денсаўлықты сақлаў порталы.
4. www.ziyouet.uz. Ўзбекстан билимлендириў порталы.

РЕЗЮМЕ

Ушбу мақола компьютернинг бола саломатлигига таъсирига бағишланиб, болаларнинг компьютердан ҳаддан зиёд кўп фойдаланганда соғлигига ва ривожланишига таъсири ўрганилади.

РЕЗЮМЕ

Статья посвящается вопросам влияния компьютера на здоровье детей. Рассматриваются основные моменты взаимодействия ребенок-компьютер, а также нарушения здоровья детей, вызванные длительным нахождением за компьютером.

SUMMARY

The article focuses on the issues of impact of the computer on the health of children. The author considers the main points of interaction, child-computer, as well as violations of children's health, caused by a long stay at the computer.

«AMMIKNI SINTEZ QILISH» MAVZUSINI O'QITISHDA AXBOROT TEXNOLOGIYALARIDAN FOYDALANISH METODIKASI

A.J. Kurbanbaeva –*assistent o'qituvchi*

Ajiniyoz nomidagi Nukus davlat pedagogika instituti

G.P. Genjemuratova - *kimyo fanlari nomzodi, docent*

Berdaq nomidagi Qoraqalpoq davlat universiteti

Tayanch soʻzlar: azot, azot xossasi, o'qitish uslublari, pedagogik texnologiya, aqliy hujum.

Ключевые слова: азот, свойства азота, способы изучения, педагогическая технология, мозговой штурм.

Key words: azote, special qualities of azote, methods of study, pedagogical technology, brainstorm.

Zamonaviy ta'limni tashkil etishga qo'yiladigan muhim talablardan biri ortiqcha ruhiy va jismoniy kuch sarf etmay qisqa vaqt ichida yuksak natijalarga erishishdir.

Qisqa vaqt orasida muayyan nazariy bilimlarni o'quvchilarga yetkazib berish, ularda ma'lum faoliyat yuzasidan ko'nikma va malakalarni hosil qilish, shuningdek, o'quvchilar faoliyatini nazorat qilish, ular tomonidan egallangan bilim, ko'nikma hamda malakalar darajasini baholash o'qituvchidan yuksak pedagogik mahorat hamda ta'lim jarayoniga nisbatan yangicha yondashuvni talab etadi.

Pedagogik texnologiya har bir pedagogning imkoniyati darajasida tashkil qilinishi kerak.

Qanday usul va vositalar yordamida tashkil qilinishidan qat'iy nazar pedagogik texnologiyalar:

-Pedagogik faoliyat (ta'lim-tarbiya jarayonining) samaradorligini oshirishi;

-O'qituvchi va o'quvchilar o'rtasida o'zaro hamkorlikni qaror toptirishi;

-O'quvchilar tomonidan o'quv predmetlari bo'yicha puxta bilimlarning egallanishini ta'minlashi;

-O'quvchilarda mustaqil, erkin va ijodiy fikrlash ko'nikmalarini shakllantirishi;

-O'quvchilarning o'z imkoniyatlarini ro'yobga chiqara olishlari uchun zarur shart-sharoitlarni yaratishi;

-Pedagogik jarayonda demokratik va insonparvarlik g'oyalarning ustuvorligiga erishishni kafolatlashi zarur;

Pedagogik texnologiyalardan majburan foydalanish mumkin emas. Aksincha, tajribali pedagoglar tomonidan asoslangan yoki ular tomonidan o'rnatilgan ilqor texnologiyalardan maqsadga muvofiq foydalanish bilan birga, ularni ijodiy rivojlantirish maqsadga muvofiqdir. Quyida ta'lim amaliyotida qo'llanilayotgan interfaol usullardan bir nechtasining mohiyati va ulardan foydalanish borasida so'z yuritiladi:

“Fikriy hujum”

Mazkur usul o'quvchilarning mashg'ulotlar jarayonidagi faolliklarini ta'minlash, ularni erkin fikr yuritishga rag'batlantirish hamda bir xil fikrlash inersiyasidan ozod etish, muayyan mavzu yuzasidan rang-barang g'oyalarni to'plash, shuningdek, ijodiy vazifalarni hal etish jarayonining dastlabki bosqichida paydo bo'lgan fikrlarni yengishga xizmat qiladi [1].

Bu usul A.F.Osborn tomonidan tavsiya etilgan bo'lib, uning asosiy tamoyili va sharti mashg'ulotning har bir ishtirokchisi tomonidan o'rta tashlanayotgan fikrga nisbatan tanqidni mutlaqo taqiqlash, har qanday luqma va hazil-mutoyibalarni rag'batlantirishdan iboratdir.

Bu usuldan foydalanish chog'ida o'quvchilarning umumiy soni 15-20 nafardan oshmasligi maqsadga muvofiqdir.

“Yalpi fikriy hujum”

Ushbu usul J. Donald Filips tomonidan ishlab chiqilgan va 20-60 nafar o'quvchilardan iborat sinflarga qo'llash mumkin.

Usul o'quvchilar tomonidan yangi g'oyalarning o'rta tashlanishi uchun sharoit yaratib berishga xizmat qiladi.

Har biri 5 yoki 6 nafar o'quvchilarni o'z ichiga olgan guruhlar 15 daqiqa ichida ijobiy hal etilishi lozim bo'lgan vazifalar beriladi. Belgilangan vaqtda guruhdan biror o'quvchi axborot beradi. Guruh tomonidan berilgan axborot boshqa guruh a'zolari tomonidan muhokama qilinadi va baholanadi. O'qituvchi guruhlar ichidan eng

yaxshi deb topilgan javoblarni e'lon qiladi va faoliyatlariga qarab rag'batlantiradi.

Ta'lim texnologiyasining mohiyati, uning yutuqlari bilan ta'lim sohasi xodimlarini xabardor etib borish, ularning bu boradagi malakalarini oshirishga yo'naltirilgan faoliyatni tashkil etish ham ta'lim texnologiyasi muammolarini tadqiq etuvchi tashkilotlar zimmasidadir.

Ta'limning bugungi vazifasi o'quvchilarni kun-sayin oshib borayotgan axborot ta'lim muhiti sharoitida mustaqil faoliyat ko'rsata olishga, axborot oqimidan oqilona foydalanishga o'rnatishdan iboratdir.

Pedagogik texnologiyaning metodologik asoslari umumiy metodologiyaning asosiy tamoyillari tizimida yangi hodisa sifatida uni dialektik mantiq va bilish nazariyasining kategoriya va tamoyillari tizimidagi evristik imkoniyatlar darajasiga olib chiqadi. Tamoyillar tizimi nazariy metodologik bazis sifatida namoyon bo'lib, mazkur bazis asosida pedagogik texnologiyaning konseptual modelini qurish imkoniyatlari aniqlanadi.

Ta'lim majmuining konseptual tahlili quyidagi xulosalarni chiqarish imkonini beradi:

-Har qanday texnologiya negizida mehnat faoliyati ko'rinishidagi o'zaro jamoaviy ta'sir yotadi. Texnologiya mehnat jarayonining o'ziga singdiriladi. Pedagogik texnologiyaning pedagogik jarayonni amalgam oshirish shakli sifatidagi mohiyati pedagogik faoliyat sohasida namoyon bo'ladi.

-Insonning ongi jamoaviy o'zaro ta'sir in'tikosining ideal shakli hamda dialektik qarama-qarshiligini ifoda etib, o'zgartirilgan mehnat sifatida namoyon bo'ladi. Pedagogik texnologiya pedagogik amaliyotda namoyon bo'ladi.

-Pedagogik texnologiya ijtimoiy texnologiyadan ajralib chiqib, o'z taraqqiyotida shartli jamoaviy repetitsiyaviy (mashqlantiruvchi) refleks bosqichini bosib o'tgan holda, asosiy texnologik o'zaro ta'sirlarni maqsadga muvofiq tarzda takrorlovchi harakat va operatsiyalar tizimiga ajratadi. Bundan kuzatilgan maqsad ijtimoiy ongni mustahkamlash va to'plangan tajribaning yangi avlodlarga yetkazishdan iborat bo'lib, uning predmeti esa ideallashtirilgan tavsifga ega.

-Pedagogik texnologiya mohiyatining umumiy jihatlari, shakl va mazmuni, qarama-qarshiliklar tizimi, miqdoriy va sifat o'zgarishlari dialektikasi, qurilishi, amal qilishi va rivojlanishining umumiy qonun va qonuniyatlari texnologiyaning umumifalsafiy konsepsiyasi doirasida muvaffaqiyatli ravishda ko'rib chiqilishi mumkin. Uning harakat mantiqi moddiy ishlab chiqarish sohasidagi yuqorida ko'rib chiqilgan qonuniyatlarni, uning dialektik qarama-qarshi jihati bo'lgan ma'naviy ishlab chiqarish, shuningdek, ta'lim sohasi qonuniyatlarini ko'chirish jarayonini aks ettirishdan iborat.

-Pedagogik texnologiya nazariy negizga ega, zero asl texnologiya o'zining mustahkam ilmiy-nazariy poydevoriga asoslanadi;

Buning uchun ularga uzluksiz ravishda mustaqil ishlash imkoniyati va sharoitini yaratib berish zarur. Shu sababli, ta'lim jarayonini texnologiyalashtirish, aniq vazifalarni qo'ygan holda, dars mashg'ulotlarining usul va vositalarini to'g'ri tanlash orqali shaxsning intellektual salohiyati va ijodiy qobiliyatini rivojlantirish, jamiyatdagi har bir fuqaroning bilim va malakasini oshirish, tezkor ta'lim uchun shart-sharoit yaratish mumkin.

Yuqoridagilardan kelib chiqqan holda pedagogika oliy o'quv yurtlari bakalavr yo'nalishida tahsil olayotgan talabalar uchun "Kimyo" fanining maqsadi va vazifalari, hamda ta'lim berish texnologiyasini loyihalashtirishdagi asosiy konseptual yondashuvlarni keltiramiz:

Shaxsga yo'naltirilgan ta'lim. Bu ta'lim o'z mohiyatiga ko'ra ta'lim jarayonining barcha ishtirokchilarini to'laonli rivojlanishlarini ko'zda tutadi. Bu esa ta'limni loyihalashtirilayotganda, albatta ma'lum bir ta'lim oluvchining shaxsini emas, avvalo, kelgusidagi mutaxassislik faoliyati bilan bog'liq o'qish maqsadlaridan kelib chiqqan holda yondoshishni nazarda tutadi.

Tizimli yondashuv. Ta'lim texnologiyasi tizimining barcha belgilarini o'zida mujassam etmog'i lozim: jarayonning mantiqliligi, uning barcha bo'g'inlarini o'zaro bog'liqligi, yaxlitligi.

Faoliyatga yo'naltirilgan yondashuv. Individdning jarayonli sifatlarini shakllantirish, ta'lim oluvchining faoliyatini faollashtirish va tezlashtirish, o'quv jarayonida uning barcha qobiliyati va imkoniyatlarini, tashabbuskorini ochishga yo'naltirilgan ta'limni ifodalaydi.

Dialogik yondashuv. Bu yondashuv o'quv jarayoni ishtirokchilarining psixologik birligi va o'zaro munosabatlarini yaratish zaruriyatini bildiradi. Uning natijasida shaxsning o'z-o'zini faollashtirishi va o'z-o'zini ko'rsata olishi kabi ijodiy faoliyati kuchayadi.

Hamkorlikdagi ta'limni tashkil etish. Ta'lim beruvchi va ta'lim oluvchi o'rtasida demokratik, tenglik, hamkorlik kabi o'zaro sub'yektiv munosabatlarga, faoliyat maqsadi va mazmunini birgalikda shakllantirish va erishilgan natijalarni baholashga qaratish zarurligini bildiradi.

Muammoli ta'lim. Ta'lim mazmunini muammoli tarzda taqdim qilish asosida ta'lim oluvchilarning o'zaro faoliyatini tashkil etish usullaridan biridir. Bu jarayon ob'yektiv qarama-qarshiligi va uni hal etish usullarini aniqlash, dialektik tafakkurni va ularni amaliy faoliyatda ijodiy qo'llashni shakllantirishni ta'minlaydi.

Axborotni taqdim qilishning zamonaviy vositalari va usullarini qo'llash bu yangi kompyuter va axborot texnologiyalarini o'quv jarayonida qo'llashdir.

O'qitish uslublari va texnikalari: ma'ruza (kirish, mavzui, ma'lumotli, ko'rgazmali (vizuallashtirish), anjuman, aniq vaziyatli yechish), munozara, muammoli uslub, pinbord, aqliy hujum, tezkor-so'rov, savol-javob, amaliy ishlash usullari.

Boshqarish usullari va vositalari: o'quv mashg'uloti bosqichlarini belgilab beruvchi texnologik karta ko'rinishidagi o'quv mashg'ulotlarini rejalashtirish, qo'yilgan maqsadga erishishda o'qituvchi va tinglovchining birgalikdagi harakati, nafaqat auditoriya mashg'ulotlari, balki auditoriyadan tashqari mustaqil ishlarning nazorati.

Monitoring va baholash: o'quv mashg'ulotida va butun dars davomida mavzu yuzasidan nazorat savollarini berib borish orqali o'qitishning natijalari rejali tarzda kuzatib boriladi. Kurs oxirida test topshiriqlari.

Fanlarni o'qitishdan asosiy maqsad o'quvchilarga shu fan asoslaridan chuqur va sistemali bilim berishdir. Olgan bilimlarini o'z hayot faoliyatlarida qo'llash natijasida shakllanayotgan inson mehnatiga va hayotga tayyorlanib boradi.

Bu xil muammoni yechishda nimani o'qitish (ta'lim mazmuni) bilan birga qanday o'qitish (ta'lim metodlari) masalasi ham katta ahamiyatga ega. Har qanday fanni o'qitish shu fanning mazmunidan kelib chiqadi, demak, fanni o'qitish metodlarini shu fanning ichki imkoniyatlarini belgilaydi. Shuningdek, o'qitish metodlarini bilish

metodlari va qonuniyatlari haqidagi ta'limot yani fanning metodologiyasi ham belgilab beradi. Mavjud an'anaviy ta'lim metodlaridan voz kechmagan holda, yangi pedagogik texnologiya usullaridan foydalanish dars samaradorligini oshiradi. Kimyo fanida asosan kimyoviy reaksiyalar yozib o'rganilgani maqsadga muvofiq hisoblanadi. Kompyuter texnologiyasi yordamida bajarilganda vaqt tejiladi, ammo o'quvchi kompyuterni bilmasa, yoki erinchoqlik qilsa reaksiyalari kompyuterda kimgadir yozdirib ko'chirib oladi... Takrorlash bilimning asosini tashkil qiladi, qo'lda yozib takrorlanganda ko'z bilan ko'rganga nisbatan yaxshiroq yodda qoladi. Faqat tasavvurlar bilan insonni amaliy faoliyatga tayyorlab bo'lmaydi. Buning uchun hodisa va qonunlarning mohiyatini, ularning rivojlanish, kelib chiqish sabablarini bilmoq zarur. O'quvchining darsliklar va qo'shimcha adabiyotlar bilan ishlay olishi, bilganlarini so'zlab berishi shu asnoda kimyoviy formulalarni o'rinda to'g'ri yoza bilishi va o'qiy olishi, miqdor va sifatga doir tenglamalar, masalalar yechimlarini chiqara bilishi, egallangan bilimlarni qo'llay olishi, qonun tushunchalarini tenglama tuzish, koeffitsiyentlarni topish, formulalarni to'g'ri yozish, elektron va qurilish formulalari tuzishga tadbiq etish, gomologik qatorlarning umumiy formulasidan foydalanib, ma'lum modda formulasini yozish, hisoblashga doir tenglama tuzish, masala yecha bilish qobiliyatini shakllantirish kerak, bu zamon talabidir [2-3].

Ana shu ko'rib o'tilganlar asosida "Ammiak ishlab chiqarish" mavzusini ko'rib chiqamiz. Bu ishlab chiqarishni o'rganish jarayonida:

1. o'quvchilarni ammiakni sintez qilish uchun xom ashyo va sintez jarayoni bilan tanishtirish;

2. o'quvchilarning kimyoviy reaksiyalarning borish sharoitlari va sanoatda bu reaksiyalarning boshqarish usullari haqida tasavvurlarini kengaytirish;

3. o'quvchilarning kimyoviy ishlab chiqarishlarning ilmiy prinsiplari haqida ilgari olgan bilimlarini puxtalash va chuqurlashtirish-kimyoviy ishlab chiqarishda optimal bosim va reaksiyaga kirishuvchi moddalar sirkulyatsiyasining qo'llanilishi haqida tushuncha berish;

Bu ishlab chiqarish taxminan quyidagi reja asosida o'rganiladi:

1. Ammiak sintez qilish;

2. Azot va uning xossalari (azot va vodorodning o'zaro ta'siri reaksiyasining tenglamasini yozib, o'tilganlarni esga olish);

3. Ammiak, uning laboratoriyada olinishi, xossalari va xalq xo'jaligidagi ahamiyati (tegishli kimyoviy reaksiyalarni yozish, tajribalarni qilib ko'rsatish yo'li bilan o'tilganlarni takrorlash);

4. Sanoatda ammiakni sintez qilish: a) azot bilan vodorodning o'zaro ta'sir reaksiyasi va bu reaksiyaning qaytar reaksiya ekanligi; b) bu reaksiyaning borish sharoitlari (harorati, katalizator va bosimning roli); c) asosiy apparatlar (sintez kolonnasi, sovitgich-kondensator, separator-ajratgich, kompressor va sirkulyatsion nasos), bu apparatlarning ishlash prinsiplari;

5. reaksiya uchun kerakli azot-vodorod aralashmasini hosil qilish: a) gazogenerator; b) generator gazining tarkibi; c) keraksiz gazlarni yo'qotish usullari (reaksiyalarning tenglamalari), d) konverter; e) issiq almashtirgich, f) karbonat angidrid va uglerod (II) oksidni yutirish uchun minora; g) kompressorlar; h) qarshi oqim va issiq almashish prinsipi;

6. sanoatda ammiak sintez qilishning barcha asosiy ilmiy prinsiplarini umimlashtirish va puxtalash.

Adabiyotlar

1. Rahmatullayev N.G., Omonov X.T. "Kimyo o'qitish metodikasi". -T.: «O'qituvchi», 2002.
2. Кутепов А.М. "Общая химическая технология". -М.: 1995.
3. Isagulyans Sh., Ikramov A., Rustamov X. "Texnologik jarayonlarning fizik-kimyoviy asoslari". -T.: «Mehnat», 2002.

РЕЗЮМЕ

Ushbu maqolada asosan zamonaviy pedagogik texnologiyalardan foydalanilgan. Dars jarayonida tanqidiy fikirlashni faollashtirish bo'yicha muallif tamonidan ishlab chiqilgan metodika mohiyati bayon qilingan.

РЕЗЮМЕ

Статья посвящается вопросам использования информационных технологий и современных методов при обучении теме синтеза аммиака.

SUMMARY

The article deals with the issues of using informational technologies and modern methods in teaching the topic of synthesizing ammonia.

МИЙНЕТ САБАҒЫНДА ЭЛЕКТРОМОНТАЖ ЖҰМЫСЛАРЫ БОЙЫНША АЙЫРЫМ ШЫНЫҒЫҰЛАРДЫ ТЕХНОЛОГИЯЛЫҚ КАРТА ТИЙКАРЫНДА ӨТИҰ МЕТОДИКАСЫНЫҢ ӨЗГЕШЕЛИКТЕРІ

А.Құрманов - үлкен оқытушы

Әжанияз атындағы Нөкіс мәмлекетлик педагогикалық институты

Таянч сўзлар: электр энергияси генераторининг харакатланувчи модели, аккумуляторлар, гальваник элементлар, истъемолчилар

Ключевые слова: модель генератора электрической энергии движения, аккумуляторы, гальванические элементы, потребители.

Key words: the model of generator electrical power movements, batteries, galvanic elements, consumers.

Мийнет сабағында испел шығылған календар-тематикалық реже тийкарында ҳәр бир шынығыўдың технологиялық картасы дўжеледи. Төменде усы тема бойынша шынығыўлардан бириниң салыстырмалы жобасы келтирилген.

VI класстағы 1-шынығыўдың жобасы.

Тема: Дәслепки тәжірийбе жумыслары - 10 саат.

1-тема: Электр ҳаққында дәслепки мағлыўматлар - 2 саат.

Сабақтың максети: Электр тогы, одан пайдаланыў тараўлары ҳаққында оқыўшыларға элементар мағлыўматлар бериў ҳәм электр энергиясы дереги ҳәм тутыныўшылары менен таныстырыў.

Таныстырыў объекти: электр энергиясы генераторының ҳәрекетлениўши модели, аккумуляторлар, гальваник элементлер, тутыныўшылар.